

SPRAVODAJ

Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV

Ročník IV. 2005, č.8 SPS pri SAV, Nám. J. Herdu 2, 91701 Trnava

Európska komisia pre vzdelávanie a kultúru pri EÚ a jej rokovania o stanovovaní kvalifikácie a kompetencií učiteľov a ďalších pedagogických pracovníkov.

Doc.Marta Černotová

FF PU v Prešove

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky ustanovilo komisie expertov, ktoré pripravujú podklady k novému školskému zákonu, rozpracovávajú princípy systému ďalšieho vzdelávania učiteľov a východiskové materiály pre určovanie štandardov a kompetencií učiteľov. Pre mňa, ako členky jednej z týchto komisií vyplynulo poverenie vycestovať na tzv. **Testovaciu konferenciu o všeobecných Európskych princípoch pre určenie učiteľských kompetencií a učiteľskej kvalifikácie, ktorú zvolala Komisia pre vedu a kultúru pri EÚ. Konferencia sa konala v Bruseli 20. - 21. 6. 2005.** V Záverečnej správe zo služobnej cesty pre MŠ SR som sa zaviazala publikovať získané poznatky. Považujem preto za povinnosť oboznámiť širšiu pedagogickú verejnosť s hlavnými závermi tohoto rokovania aj cestou Spravodaja SPS.

Rokujúcu skupinu tvorilo asi 100 delegátov zo všetkých doterajších štátov EÚ. Išlo hlavne o pracovníkov z ministerstiev školstva / policy makers/, učiteľov z vysokých škôl, ktorí sa podieľajú na príprave učiteľov, zástupcov asociácií a organizácií venujúci sa problematike učiteľov - napr. ATEE, TNTEE i pracovníkov z ekonomickej sféry, zo sféry podnikania vo vzdelávaní a iní.

Rokovanie Testovacej konferencie otváral komisár pre vzdelávanie a vedu J. Figel' – s hrdosťou povedané – náš krajan. Vo svojom

referáte vychádzal zo základných zdôvodnení významu učiteľskej profesie, keď zdôraznil, napr. že: ...Učitelia hrajú rozhodujúcu rolu v podpore, rozvíjaní učenia a skúseností mladých ľudí a dospelých učiacich sa. Učitelia zohrávajú kľúčovú rolu v rozvoji edukačného systému a v implementovaní, zavádzaní reforiem, ktorými EÚ chce rozvíjať ekonomickú spoločnosť založenú na vedomostiach – zvlášť do r. 2010. Toto povolanie, táto profesia povznášajúca hodnoty a rozvíjajúca výchovný a vzdelanostný potenciál všetkých učiacich sa, má veľký vplyv na spoločnosť. Hrá životnú rolu v rozvoji humánnych potencialít budúcich generácií. Aby sa dosiahli tieto ambiciózne ciele, EÚ potrebuje, chce a vidí učiteľov, ich celoživotné vzdelávanie, ich kariérny rozvoj ako svoju kľúčovú prioritu.

Príprava a vzdelávanie učiteľov by malo zodpovedať vývoju vzdelávajúcej sa a na vzdelanie orientovanej spoločnosti a malo by aktívne participovať v príprave učiacich sa tak, aby boli vedení k autonómnemu celoživotnému vzdelávaniu sa. Preto by učitelia, hlavne ich príprava a následné vlastné celoživotné vzdelávanie mali byť schopné odrážať: poznanie procesu učenia sa a vyučovania tak, aby využívali spojenie poznania predmetu vyučovania, široké kurikulárne väzby, pedagogiku, vývoj i výskum vedy, sociálne a kultúrne dimenzie edukácie. Príprava učiteľov – vzdelávanie učiteľov má byť zabezpečené na vysokej úrovni, alebo na jej ekvivalente, s tým, že bude podporované silným partnerstvom s iným vysokým školstvom a inštitúciami, ktoré raz budú zamestnávať učiteľov, alebo inak využívať ich vzdelanie.

Materiál Európskej komisie konštatuje, že učitelia majú kľúčovú rolu v príprave učiacich sa na rolu obyvateľov EÚ. Vzhľadom na tento predpoklad by mali byť učitelia vzdelávaní tak, aby boli vzdelaní na čo najširšej kultúrnej báze, ale zároveň, aby si boli vedomí národného a regionálneho kultúrneho bohatstva. Učitelia by mali byť schopní pohybu, kontaktu cez svoju profesiu v rozsahu celej Únie. Priorita ich prípravy a rozvoja by mala byť daná - určením kvalifikácie a definovaním kompetencií, ktoré by mali byť založené na vzájomnej dôvere medzi členskými štátmi.

Ďalej bolo na konferencii konštatované, že učitelia zohrávajú aj kritickú rolu v spoločnosti, preto nemôžu byť vo svojej aktivite osamotení. Vysoká kvalita prípravy a následné role

učiteľov potrebujú byť podporené súčasne národnou i regionálnou politikou, jej zdrojmi. Táto politika musí smerovať ako k základnej – pregraduálnej príprave učiteľov, tak aj k kontinuálnemu - profesionálnemu rozvoju učiteľov. Musí smerovať aj za široký kontext základnej vzdelávacej politiky. Je potrebné si uvedomiť, že príprava a celoživotné vzdelávanie učiteľov má ďalekosiahly dopad na kvalitu vzdelávania v štáte. Preto, toto vzdelávanie musí byť časťou národného a regionálneho systému, ktorý je zameraný na zdokonaľovanie a hodnotenie kvality edukácie a pracovného výcviku.

Všeobecné Európske princípy by mali byť videné ako nástroj podpory pre rozvoj politiky vzdelávania učiteľov v každom štáte, na národnej úrovni. Mali by tvoriť výzvu pre tých politikov, ktorí zodpovedajú za úroveň a príležitosti pre zmeny, ktoré poskytuje EÚ a ktoré smerujú predovšetkým ku zvýšeniu kvality a efektívnosti vzdelanosti v celom rozsahu Únie.

Pre dosiahnutie týchto cieľov EÚ pracovné – expertné skupiny po niekoľkomesačnej práci a dokumentoch definovali nasledovné princípy:

/Poznámka: nasledovné princípy boli práve ústredným predmetom rokovania Testovacej konferencie, 20. – 21. 6. 2005 v Bruseli, keď sa zástupcovia jednotlivých krajín vyjadrovali ku ich formulácii, obsahu, overovaniu, implementovaniu do vlastných programov strán, vlád, školských dokumentov a pod./

Všeobecné európske princípy sú:

- ▶ **graduovaná profesia**
- ▶ **profesia umiestnená do kontextu celoživotného vzdelávania**
- ▶ **mobilitná profesia**
- ▶ **profesia založená na partnerstve, kontaktoch**

Podrobnejší vhlad do jednotlivých princípov uvažuje nasledovne:

Princíp 1:

▶ **graduovaná profesia:** vysoká kvalita edukačného systému vyžaduje, aby všetci učitelia boli pripravovaní na vysokoškolskej úrovni, alebo jej ekvivalentoch.

- vyžaduje vedomosti z predmetu vyučovania

- vyžaduje vedomosti z pedagogiky

- vyžaduje vedomosti, zručnosti a kompetencie, ktoré sú potrebné pre vedenie a podporu učiacich sa

- vyžaduje porozumenie sociálnych a kultúrnych dimenzií – vzťahových systémov edukácie

Princíp 2:

▶ profesia umiestnená do kontextu celoživotného vzdelávania

- vyžaduje sa, aby príprava učiteľov bola začiatkom a súčasťou celého kontinuálneho profesionálneho rozvoja, ktorý vyplňuje celý oblúk individuálnej kariéry,

- učitelia sú si vedomí dôležitosti získavania nových vedomostí, /múdrosti/ a majú

- schopnosť inovovať i používať nové informácie vo svojej práci.

Princíp 3:

▶ mobilitná profesia

- mobilita je ústrednou súčasťou - komponentom pregraduálnej prípravy a kontinuálnych, celoživotných vzdelávacích programov učiteľov

- učitelia by mali mať odvahu a chuť pracovať aj dlhší čas v iných krajinách Európy.

Princíp 4:

▶ profesia založená na partnerstve, kontaktoch

- vysokoškolské inštitúcie pripravujúce učiteľov spolupracujú so školami, kolegami a pracovníkmi, ktorí zabezpečujú rozvoj pracovných návykov, zručností

- učitelia majú byť schopní /odvážni/ revidovať efektívnosť svojej praxe a nebáť sa spájať ju s aktuálnymi novinkami a výskumom tak, aby sa dosiahli kvality spoločnosti založenej na vedomostiach.

Učiteľské povolanie vyžaduje kľúčové kompetencie:

- prácu s informáciami, technológiami a vedomosťami
- pracovať s ľudskými bytosťami - žiakmi, cvičiacimi, /lektormi, majstrami, ďalšími pedagogickými zamestnancami/ s dospelými učiacimi sa, kolegami a s inými partnermi z oblasti vzdelávania
- prácu so spoločnosťou a vo vnútri spoločnosti – na lokálnej, regionálnej, národnej, Európskej a širšej globálnej úrovni.

Na základe naplnenia týchto princípov, by učiteľstvo malo byť atraktívnou profesiou, s vysokých statusom. Učiteľia majú byť tí, ktorí sú kľúčovými činiteľmi pre rozvoj a zvnútorňovanie hodnôt jednotlivcami i spoločnosťou. Sú a mali by byť aj v budúcnosti: vysoko vzdelaní, kontinuálne vzdelávaní a pri reflektovaní ich kompetencií aj adekvátne zaplatení.

Vyučovanie, vycvičovanie – tréning a učenie by sme mali chápať v ich širokom význame. Prispievajú totiž nielen ku ekonomike štátu a spoločnosti, ale ovplyvňujú tiež kultúrne aspekty spoločnosti založenej na vedomostiach. Učiteľia by preto mali byť schopní efektívne pracovať v 3 prekrývajúcich sa zónach .

Mali by byť schopní:

- pracovať s informáciami, technológiami a vedomosťami
- pracovať s ľudskými bytosťami - žiakmi, cvičiacimi, / lektormi, majstrami, ďalšími pedagogickými zamestnancami/ dospelými učiacimi sa, kolegami a inými partnermi z oblasti vzdelávania
- prácu so spoločnosťou a vo vnútri spoločnosti – na lokálnej, regionálnej, národnej, Európskej a širšej globálnej úrovni.

Na plenárnom zasadnutí konferencie odzneli referáty, ktoré boli pripravené expertmi Európskej komise pre vedu a vzdelávanie. Tieto boli v paralelných skupinách – workshopoch rozdiskutované zástupcami jednotlivých krajín,

aby následne – opäť plenárne - boli zhrnuté do záverov.

Medzi najčastejšie diskrepancie v názoroch expertov a zástupcov krajín patrili napr. úvahy o potrebnom stupni - o dĺžke učiteľského štúdia : / stačí učiteľovi bakalariát , má byť uprednostnené 4, 5 ročné vzdelávanie ?/ , úvahy o prevahe kognitívnosti požiadaviek na učiteľa, názor, že je potrebné väčšie zastúpenie myšlienok o individualizovanej práci učiteľa s vybranými skupinami žiakov a pod.

Záverečné slová zástupcu Komisie pre vedu a vzdelávanie pri EÚ boli adresované hlavne zodpovedným politickým činiteľom, ktorí by mali závery tejto konferencie zapracovať do svojich národných dokumentov a volebných programov.

Literatúra:

1.European Commision, Directorate – General for Education and Culture : Common European Principles for Teacher Competences and Qualification. Version 15. 3. 2005-07-01

2.http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/te stingconf_en.html

PROJEKT GRANTOVEJ ÚLOHY DEJINY NAJSTARŠÍCH UČITEĽSKÝCH ÚSTAVOV NA SLOVENSKU.

Z podnetu Odbornej sekcie História školstva a pedagogiky Slovenskej pedagogickej spoločnosti pri SAV zastúpenej PhDr. Vladimírom Michaličkom, CSc. a za gestorstva Katedry pedagogiky Filozofickej fakulty PU v Prešove zastúpenej doc. PhDr. Eduardom Lukáčom, PhD. a za účasti spolupracujúcej inštitúcie Múzea školstva a pedagogiky v Bratislave bol grantovej komisii MŠ SR a SAV predložený návrh projektu grantovej úlohy Dejiny najstarších učiteľských ústavov na Slovensku (1819 – 1945), ktorý bol začiatkom roku 2005 schválený (komisia č. 13, č. 1/2522/05).

Návrh grantovej úlohy vychádzal z námetu, ktorý vznikol v roku 2002 na základe záverov rovnomeného vedeckého seminára konaného na pôde Múzea školstva a pedagogiky a z ktorého vyšiel aj zborník Dejiny najstarších učiteľských ústavov na Slovensku (Bratislava 2002). Úlohou riadiaceho tímu grantovej úlohy (doc. Lukáča ako vedúceho projektu a dr. Michaličku ako jeho zástupcu) a za spolupráce všetkých záujemcov o participáciu na projekte je rozbehnúť práce na projekte a úspešne ho doviesť do konca.

V záujme dosiahnutia tohto cieľa predkladáme toto metodické usmernenie a na jeseň

roku 2005 uskutočníme na pôde Múzea školstva a pedagogiky v Bratislave pracovné stretnutie.

Poslaním projektu je na základe výskumu zdokumentovať vznik, vývoj a činnosť učiteľských ústavov na území Slovenska v období rokov 1819 až 1945 ako špecializovaných učiteľských prípraviek z hľadiska pedagogického a kultúrneho, spoločensko-hospodárskeho, ôpoukázať na ich význam pri formovaní učiteľského stavu a zhodnotiť ich prínos v dejinách slovenského školstva a vzdelanosti.

Predbežná štruktúra úlohy je nasledovná:

- **úvod** (charakteristika témy, doterajšia úroveň spracovania a zhodnotenie literatúry, štruktúra práce a metodika spracovania)
 - **Počiatky vzdelávania učiteľov na Slovensku** (dr. Michalička)
 - ✓ učiteľ a význam jeho odbornej prípravy
 - ✓ odborná príprava učiteľov v stredoveku a na prahu novoveku
 - ✓ formovanie špecifického systému vzdelávania učiteľov (normálne školy) v európskom kontexte
 - ✓ vznik učiteľských ústavov na Slovensku (základné predpoklady)
 - **Dejiny jednotlivých učiteľských ústavov**
 - ✓ Bánovce nad Bebravou (dr. Bernát)
 - ✓ Banská Bystrica
 - ✓ Banská Štiavnica
 - ✓ Bratislava (doc. Trubíniová)
 - ✓ Kláštor pod Znievom (dr. Bernát)
 - ✓ Košice (dr. Pavlov, doc. Kominarec, doc. Lukáč)
 - ✓ Levice (doc. Tamášová, doc. Brťková)
 - ✓ Lučenec (dr. Drenko)
 - ✓ Michalovce (dr. Michalička)
 - ✓ Modra (doc. Trubíniová)
 - ✓ Nitra (dr. Pavličková, dr. Račeková, doc. Masaryk, dr. Ivaničová)
 - ✓ Nové Zámky
 - ✓ Prešov (dr. Pavlov, doc. Kominarec, doc. Lukáč)
 - ✓ Revúca (dr. Michalička)
 - ✓ Spišská Nová Ves (dr. Olejník)
 - ✓ Spišské Podhradie – Spišská Kapitula (dr. Olejník)
 - ✓ Trnava (prof. Kips)
 - ✓ Turčianske Teplice (doc. Kováčiková, dr. Turanská)
 - ✓
- Štruktúra profilu jednotlivých ústavov by mala obsahovať minimálne analýzu podmienok ich vzniku, iniciatívy na ich vznik, konkrétnu charakteristiku ústavu (organizácia, pedagogická činnosť, kultúrna, významní riaditelia, profesori, študenti) a zhodnotenie prínosu ústavu.
- **Právny a organizačný vývoj učiteľských ústavov** (prof. Pšenák)

(spoločenské, pedagogické, právne a kultúrne okolnosti vzniku a pôsobenia učiteľských ústavov, najvýznamnejšie normy určujúce ich vznik a vývoj)

- **Obsah výchovy a vzdelávania na učiteľských ústavoch** (dr. Vaněková, Mgr. Zacharová, Mgr. Kočí, dr. Michalička)
- **Hmotné pamiatky učiteľských ústavov ako kultúrne dedičstvo** (dr. Vaněková, Mgr. Zacharová, dr. Michalička)
- **Architektúra budov učiteľských ústavov** (dr. Baloghová)
- **Záver – zhrnutie.**

Orientačne by celá práca mohla mať cca 350 normovaných strán, z toho podkapitoly o učiteľských ústavoch približne po 10 – 12 strán.

Ambíciou celého výskumného projektu, resp. jeho jednotlivých častí je poskytnúť nový obraz o doteraz komplexne nespracovanej téme slovenskej pedagogickej historiografie. Mala by v čo najširšom zábere poukázať na podmienky vzniku učiteľských ústavov u nás, ich rozvoji a prínose v školstve, kultúre a vzdelanosti. Mala by teda priniesť podstatne viac historicko-pedagogických informácií a hodnotení, jednotlivé časti by mali prinášať, resp. zdôrazňovať nové poznatky na tomto poli na úkor starších, zastaralých poznatkov. Rovnako by aj v hodnotiacich súdoch mali objavovať vo väčšej miere nové pohľady a hodnotenia, resp. otvorená diskusia so staršími, zaužívanými hodnoteniami.

To si vyžaduje v maximálnej miere vychádzať nielen z doterajších sekundárnych prameňov, ale z prameňov primárnych, archivných čiže študovať a využívať archívne (ad fontes). pri tejto príležitosti nabádame spolupracovníkov, aby získané archívne dokumenty zhromažďovali (kopirovali) pre prípadné využitie v prílohe alebo v osobitnej banke dokumentov tejto témy-

Všetky tieto otázky by mali byť predmetom rokovania na stretnutí na jeseň roku 2005 v Bratislave. Bolo by vhodné, aby do tohto času všetci doteraz prihlásení potvrdili svoju záväznú účasť na projekte doc. Lukáčovi, príp. dr. Michaličkovi, aby si premysleli postup prác na zvolenej téme a aby si pre jesenné stretnutie aspoň v náčrte pripravili synopsis svojej práce. Budeme sa usilovať, aby tieto synopsy boli nejakou formou publikované a slúžili ako podklad pre ročné hodnotenie prác na projekte, resp. aby poslúžili ako výkaz činnosti autorov v rámci ich pracovísk.

Tešíme sa na spoluprácu.

Doc. PhDr. Eduard Lukáč, PhD., Katedra pedagogiky FFPU, ul. 17. novembra 1, 080 01 Prešov

(e-mail: luke@unipo.sk)

PhDr. Vladimír Michalička, CSc., Múzeum školstva a pedagogiky, Hálava 16, 851 04 Bratislava 5

(e-mail: vlado0123@azet.sk)

Prameň: Občasník sekcie SPdS Historicko-pedagogické fórum. 1/2005

GENDER V PEDAGOGICKOM VÝSKUME A PRAXI

Podklady pre diskusiu na konferencii SpaedS, FF UCM v Trnave (2.-3.2.2006)

Prihlášky:

Katedra pedagogiky FF UCM v Trnave, Nám.

J.Herdu 2,PSC 91701 Trnava

Gender mainstreaming

Gender mainstreaming je nástroj, ktorý bude využívaný v slovenskom Programovacom dokumente na zabezpečenie rovnosti medzi ženami a mužmi, ktorý však znamená viac než podporu (propagáciu) rovnosti prostredníctvom implementácie špecifických opatrení na pomoc ženám, ale **mobilizuje všetky základné politiky a opatrenia zvlášť za účelom dosiahnutia rovnosti tak, že aktívne a otvorene počas plánovacej fázy berie do úvahy ich možné dopady na príslušnú (zodpovedajúcu) situáciu mužov a žien (rodové hladisko).**

Znamená to systematické preverenie opatrení a politik a zohľadňovanie možných dopadov tým, že ich zadefinujeme a implementujeme (COM (96)67final: Včlenovanie (inkorporácia) rovnakých príležitostí pre ženy a mužov do všetkých politik a aktivít Spoločenstva).

Slovenský Dokument o iniciatíve EQUAL (The Slovak EQUAL Programme) podporuje rovnako zvláštne opatrenia na zlepšenie prístupu a účasti žien na trhu práce, ako aj zohľadnenie rodového hľadiska tak, aby sa v rámci všetkých opatrení zohľadňovala rovnosť príležitostí medzi mužmi a ženami ako súčasť prístupu gender mainstreaming.

Riadiaci orgán Iniciatívy Spoločenstva EQUAL na Slovensku urobí kroky, aby sa uistil, že rodové hľadisko a podpora rovnakých príležitostí sa budú zohľadňovať už v štádiu plánovania, výberu, implementácie a hodnotenia rozvojových partnerstiev, rovnako aj v rámci šírenia dobrej praxe. Národní experti na problematiku gender mainstreaming poskytnú potrebné poradenstvo (dohľad) napríklad rozvojovým partnerstvám, výberovej komisii, Riadiacemu orgánu, Národnej podpornej štruktúre a evaluátorom počas implementácie gender mainstreaming. Rovnako sa musí poskytnúť poradenstvo rozvojovým partnerstvám ohľadom zohľadňovania rodového hľadiska v ich pláne práce. V rámci výberového procesu, budú uprednostnené v rámci všetkých tém také rozvojové partnerstvá, ktoré prispievajú k rodovej rovnosti. Vyváženosť v rodovej rovnosti bude zabezpečená aj v zložení Monitorovacieho

výboru a ostatných podporných štruktúrach EQUALu. Podpora rodovej rovnosti je sprevádzaná relevantnou legislatívou a inštitucionálne z úrovne vlády prostredníctvom Odboru rovnosti príležitostí a antidiskriminácie na MPSVR SR a expertným výborom pre rovnosť príležitostí. Na parlamentnej úrovni existuje subkomisia pre rovnosť príležitostí a postavenie žien v spoločnosti, ktorá spolupracuje s výborom NR SR pre ľudské práva, národné menšiny a postavenie žien.

Rodová problematika a rovnosť príležitostí sú dôležitými aspektmi prístupu pri riešení problémov diskriminácie a sociálnej exklúzie, pričom gender mainstreaming je jeho hlavnou podstatou.

V snahe podporovať rodovú rovnosť, vláda SR podpísala *Národný akčný plán pre ženy* (NAPŽ) v r.1997 a *Koncepciu rovnosti príležitostí pre ženy a mužov* (KRPMŽ) v r 2001. Tieto dokumenty vytvárajú základnú schému pre náčrt opatrení zameraných na elimináciu diskriminácie z rodového aspektu. V NAPZ je táto oblasť pokrytá prioritou 7, vytváranie podmienok pre osobný rozvoj a zamestnanosť žien s menšími šancami (ženy žijúce na vidieku, rómske ženy, nezamestnané ženy, ženy neadekvátne pripravené na materskú rolu a zdravotne postihnuté ženy, v KRPMŽ pod prioritou – podporovanie projektov na zlepšenie pozície žien a mužov žijúcich na vidieku a žien a mužov s nižšími šancami. V apríli 2003 vláda prijala rozhodnutie, v rámci ktorého MPSVR SR dostalo za úlohu vypracovať opatrenia zacielené špeciálne na zrovnoprávnenie príležitostí rómskych žien.

(„*Rozhodnutie vlády zhodnotiť priority vlády SR vo vzťahu k rómskej komunite v r. 2002 a Stratégia vlády SR o riešení rómskej problematiky v r. 2001 a zdôvodnenie koncepcie politiky vlády SR v integrácii rómskej komunity do spoločnosti*“). Vláda SR monitoruje problematiku chudoby a sociálneho vylúčenia cez prizmu rodovej rovnosti prostredníctvom opatrení podložených aj v iných vládnych dokumentoch, ktoré boli spomenuté v predchádzajúcich kapitolách.

Opatrenia zamerané na elimináciu rodových majetkových rozdielov sú popísané v JIM a podporuje ich aj iniciatíva EQUAL.

S ohľadom na rodovú rovnosť v oblasti zamestnanosti a pracovného ohodnotenia je dôležité eliminovať dlhodobú nezamestnanosť žien, pozitívne zvýšiť atraktivnosť žien s deťmi ako pracovnej sily, zaviesť flexibilné formy práce, znížiť nerovnosti v odmeňovaní mužov a žien, predchádzať rodovej segregácii na TP, zabezpečiť vyrovnanie výšky dôchodkov a tým odstrániť riziko feminizácie staroby a chudoby. V nasledujúcom období sa pripravujú programy zamerané na podporu

zamestnateľnosti žien, ktoré majú zvýšené riziko sociálneho vylúčenia. Sú to najmä ženy dlhodobo nezamestnané, príslušníčky rómskej etnickej menšiny, ženy so zdravotným postihnutím, staršie ženy, ženy s problémami sociálneho vylúčenia (ženy po výkone trestu, bezdomovkyne, závislé na alkohole a drogách), rodiny s väčším počtom detí, neúplné rodiny s nezaopatrenými deťmi, mládež vyrastajúca v znevýhodnenom sociálnom a rodinnom prostredí, dievčatá s neukončenou základnou školou a absolventky osobitných škôl, migrantky, utečenkyne a azylantky.

Opatrenia na odstránenie existujúceho stavu sa presadzujú veľmi ťažko a vyžadujú zvýšenie výkonnosti hospodárstva a zmenu rodových stereotypov v spoločnosti, ale hlavne u zamestnávateľov.

Rodová rovnosť v prístupe k vzdelávaniu, rekvalifikácii a doškoleniu – pomerne vysoká vzdelanostná úroveň žien vytvára relatívne vyhovujúce východisko pre zamestnávanie. Rodinné povinnosti stereotypne pripisované hlavne ženám vytvárajú bariéru pri vstupe na trh práce po rodinnej fáze. Napriek tomu ženy prejavujú vyšší záujem o rekvalifikáciu a doškolenie.

Doškolenie žien po rodinnej fáze je podložené v opatreniach aktívnej zamestnanosti a prostredníctvom projektov opatrení pre zamestnanosť a projektov rozvojových partnerstiev. Typické pre ženskú pracovnú silu je, že v záujme rodinných zodpovedností sú ženy skôr ochotné prijať zamestnanie nižšej kvality vzhľadom na ich vzdelanie. Prevažná orientácia žien v rámci vzdelávania na humanitné oblasti znižuje atraktivnosť žien.

Prameň: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. Riadiaci orgán Iniciatívy spoločenstva EQUAL. Programový dokument Iniciatívy Spoločenstva EQUAL. Bratislava marec 2004.

Niekoľko myšlienok z publikácie

Rovnosť príležitostí žien a mužov na Slovensku

Na Slovensku neexistuje komplexná stratégia rovnosti príležitostí žien a mužov. Existujúce stratégie sú rozptýlené v troch dokumentoch (Národný akčný plán pre ženy, Koncepcia rovnosti príležitostí mužov a žien a Národný akčný plán zamestnanosti), pričom dôvod tohto rozdelenia nie je jasný (s výnimkou Národného akčného plánu zamestnanosti, ktorého samostatná existencia je zdôvodniteľná požiadavkami Európskej stratégie za-

mestnanosti). Zvyšné dva strategické dokumenty upravujú rovnaké otázky rôznym spôsobom (Akčný plán je viac rodinne orientovaný a má skôr reaktívny charakter, zatiaľ čo Koncepcia sa orientuje viac na rodovú rovnosť a odvoláva sa na uplatňovanie rodového hľadiska vo všetkých politikách), prípadne sa v niektorých oblastiach prekrývajú. Táto dichotómia by sa mala v budúcnosti vyriešiť prijatím jednotnej stratégie uplatňovania rodového hľadiska, plánovaným na rok 2005.

Politikám formulovaným v týchto koncepčných dokumentoch chýba komplexný prístup, ktorý by zahŕňal všetky oblasti života a ktorý by bol podporený adekvátnymi inštitucionálnymi mechanizmami. Jednotlivé priority a úlohy stanovené na ich dosiahnutie sú často formulované príliš všeobecne a vágne.

Napríklad pri úprave oblasti vzdelávania chýba jasne deklarovaná potreba zmeniť celkové prostredie na školách, ktoré je dané obsahom učebných osnov, obsahom používaných učebníc a inej literatúry a osobnými postojmi učiteľiek a učiteľov, ktoré a ktorí neabsolvovali osobitné vzdelávanie, zamerané na rodovú problematiku a rodové stereotypy.

Podobne je to aj s oblasťou reklamy, ktorá sa v týchto strategických dokumentoch vôbec neobjavila ako špecifická otázka v rámci opatrení týkajúcich sa médií a zvyšovania informovanosti verejnosti. V žiadnom z dokumentov nebola ani jedna zmienka o sexuálnom obťažovaní.

Taktiež absentuje systematické vzdelávanie v oblasti rodovej rovnosti (ktoré by zahŕňalo právne, politické, sociálne, filozofické a iné aspekty) aktérov, ktorí sú zodpovední za tvorbu a implementáciu jednotlivých politik na všetkých úrovniach.

V niektorých oblastiach by bolo žiaduce vypracovať osobitné stratégie – napríklad v prípade eliminácie rodových stereotypov zo školského vzdelávania by bolo potrebné prijať komplexnú stratégiu na úrovni politik Ministerstva školstva.

Strategické dokumenty a existujúce politiky nie sú verejnosti dostatočne známe. Napriek tomu, že vyššie uvedené strategické dokumenty je možné nájsť na stránkach Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, prístup k nim je komplikovaný a verejnosť často nemá informácie ani o existencii týchto dokumentov.

Zvyšovanie informovanosti verejnosti o rodovej rovnosti

• Jednotlivým politikám a programom týkajúcim sa rovnakého zaobchádzania by mala byť venovaná väčšia publicita, a v rámci nej by mal byť kladený väčší dôraz na požiadavku politickej zodpovednosti jednotlivých aktérov. Publicita by sa tiež mala venovať praktickým možnostiam ochrany v prípadoch porušenia zásady rovnakého zaobchádzania (vrátane možností súdnej ochrany s využitím obráteného dôkazného bremena).

• Hlavnú úlohu pri zvyšovaní informovanosti verejnosti a pri zmene chápania rodovej rovnosti by mali zohrávať vzdelávacie inštitúcie a médiá.

• Ministerstvo školstva by malo pripraviť a implementovať koncepciu komplexných zmien, ktoré by viedli k odstráneniu rodových stereotypov a stereotypne chápaných rodových rolí zo vzdelávacieho systému.

• Na zvýšenie informovanosti verejnosti o rovnosti žien a mužov by vláda mala vytvoriť informačný portál, ktorý by zabezpečoval kvalitný a komplexný prístup k informáciám pokrývajúcim všetky aspekty rodovej rovnosti. Dôraz by však nemal byť kladený len na disemináciu informácií prostredníctvom internetu, keďže prístup k internetu na Slovensku stále nie je pre mnohé obyvateľky a obyvateľov samozrejmosťou. Komplementárne by teda tieto informácie mali byť šírené najmä prostredníctvom efektívne distribuovaných a ľahko dostupných letákov a brožúr.

• Za finančnej a organizačnej podpory vlády a personálnej zaangažovanosti jej členov by sa mali uskutočniť kampane zamerané na oblasti, ktorým doposiaľ nebola venovaná žiadna pozornosť (sexuálne obťažovanie na pracovisku, odstraňovanie rodových stereotypov, rovnaké zaobchádzanie a zosúladenie pracovného a rodinného života).

• Pre zástupcov a zástupkyne médií by mali byť organizované tréningy o rôznych aspektoch rodovej rovnosti.

Janka Debrecéniová, Zuzana Očenášová:

Rovnosť príležitostí žien a mužov na Slovensku

Správa o dodržiavaní smerníc EÚ týkajúcich sa rodovej rovnosti. © Nadácia otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation 2005 . 144 strán . ISBN 80-969271-1-6

Prednášky pre vysokoškolákov

Úvod do rodových štúdií (V) *

* kurz je zaradený do cyklu celouniverzitných prednášok FiF Uk v Bratislave.

Katedra filozofie FiF UK

Doc. PhDr. E.Farkašová,CSc.,

Doc.PhDr.Z.Kiczková,CSc.,

PhDr. M.Szapuová,CSc. a

členovia a členky Centra

rodových štúdií a spolupracujúci

/e s CRŠ

Anotácia kurzu:

Multi- a interdisciplinárny pohľad na vzťahy medzi ženským a mužským svetom, ktorý ponúka reflexiu rodovej problematiky z pohľadu odborníkov a odborníčok filozofie, etnológie, psychológie, kulturológie, politológie, kultúrnej antropológie, histórie, literárnej vedy a pod.

Výber pôvodnej literatúry:

*Bútorová, Z., Filadelfiová, J., Guráň, P. Gyarmašová, O., Farkašová, K.: **Rodová problematika na Slovensku.***

In: Mesežnikov, G. a Ivantyšin, M.: Slovensko 1998-1999. Bratislava 1999, str. 653-706.

*Kiczková, Z.: **O štruktúre a fungovaní rodových stereotypov, alebo prečo je dôležité rozlišovať medzi pojmami pohlavie a rod?***

In: Kvapilová, E., Porubánová, S.: Nerovné cesty k rovnosti. Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny. Bratislava 2001.

*Báčová, V.- Mikulášková, G.: **Čo si myslia adolescentní chlapci a dievčatá o úlohách ženy a muža v rodine.** Aspekt 1/2000.*

The Austrian Institute for Youth Research

The Austrian Institute for Youth Research is a non-party and non-profit oriented institution and sees itself as a bridge between science and practice. It is the only research institution in Austria that has been involved in youth issues in a systematic way and on a regular basis for decades.

The institute carries out basic research and performs the function of informing the public about the living situation of children of young people as well as the social, economic and institutional conditions of youth. The Austrian Institute for Youth Research offers a differentiated picture of childhood and youth and aims at promoting a better understanding of the various behaviours and forms of expression.

Research areas

The Austrian Institute for Youth Research is involved in international research projects as well as in national and regional studies. Current issues are political participation of children and young people, environmentally sustainable behaviour, health, living conditions of young migrants, use of new media and transitions from school to work.

Research methods

The Austrian Institute for Youth Research applies quantitative as well as qualitative methods depending on the research problem. Great efforts are made to keep up to date with the development of methods in data gathering and analysis.

National research projects since 2001

- Environment and economy, by order of the Federation of Austrian Industry 2004
- Environmental behaviour and waste management, funded by the Austrian National Bank, 2004
- Youth and territorial identity, funded by the Austrian National Bank, 2004
- Starting Strong – a national report on early childhood care for the OECD, by order of the Austrian Ministry of Education, 2004
- Environmental knowledge and behaviour, funded by the Environmental Forum Umwelt Vienna, 2003
- Youth in the Trade Union, by order of the Austrian Trade Union Youth, 2003
- SMS-use of children, funded by Zoom Museum for Children, 2003
- Youth and Sustainability, funded by the Youth Section of the City of Vienna, 2003
- Participation of Children, by order of the Youth Department of Südtirol, 2003
- New ways of integration in the labour market, funded by the Austrian National Bank, 2003
- Viennese Health Report, by order of the City of Vienna, 2002
- Leisure activities of children, by order of Youth Department of Südtirol, 2002
- Youth Survey Styria, by order of the Youth Department of Styria, 2002
- Dornbirn Youth Study. Leisure and values, by order of the town of Dornbirn, 2001
- Youth Study of the Catholic Youth, by order of the Catholic Youth Austria, 2001
- Analysis of the Austrian Youth Value Survey, funded by the Austrian Science Ministry, 2000

International research projects since 2001

- „Shopping – a Manifestation of youth cultural everyday practice. A comparative analysis of two shopping streets in Vienna and New York“ (1998 – 2001)
- „Youth and European Identity“, together with the Institute for Advanced Studies in Vienna, funded by the European Commission (5th framework programme) (2001-2004)
- „Political Participation of Young People in Europe“ funded by the European Commission (5th framework programme) (2003 – 2005)

Reinhard Zuba

Austrian Institute for Youth Research
1010 Wien, Maria-Theresienstr. 24/10

Telefon: 01/ 214 78 81, Fax: 01/ 214 78 81/9

Internet: www.oeij.at, E-Mail: oeij@oeij.at

Do pozornosti členom SPS pri SAV

Osobnosť vysokoškolského študenta-budúceho učiteľa.

Zost. M. Sirotová. UCM, Trnava 2005, 130 s.

Propedeutika do vysokoškolského štúdia.

Zost. M. Sirotová. UCM, Trnava 2005, 88 s.

E-mailové adresy členov vedenia SPS pri SAV na roky 2004-2006:

Predseda

Prof. Mgr. Ladislav Macháček, CSc. – FF UCM v Trnave: ladislav.machacek@ucm.sk,

Podpredseda

Doc. PhDr. Marta Černotová, CSc. – KP FF PU Prešov: cernot@saris.unipo.sk

Vedecký tajomník

Doc. PaedDr. Ján Danek, CSc. – FF UCM v Trnave: jan.danek@ucm.sk

Spravodaj SPS, ročník IV. Vydavateľ: Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV (L. Macháček, J. Danek);

Technická redakcia: PAMA, Bratislava. Príspevky neprešli jazykovou úpravou.